

ские епархиальные известия. – 1908. – № 15. – Часть неоф. – С. 588.

⁴⁵ Там само. – С. 591.

⁴⁶ Там само. – С. 595.

⁴⁷ Там само. – С. 588, 589.

⁴⁸ Див.: Каталог выставки XIV Археологического съезда в Чернигове. – Чернигов, 1908. – С. 25–46.

⁴⁹ Труды XIV Археологического съезда в Чернигове. – М., 1911. – Т. 3. – С. 52.

⁵⁰ Руденок В. Чернігів – подорож 100 років назад. – Чернігів, 1998. – С. 35.

⁵¹ Ісаєнко О., Мудрицька В. Історія Чернігівського єпархиального давньосховища // Родовід. – 1996. – № 14. – С. 64.

⁵² Там само.

⁵³ Див.: Каталог выставки XIV Археологического съезда в Чернигове. – С. 268.

⁵⁴ Описание вещественных и письменных памятников Черниговского епархиального древлехранилища // Сборник Черниговского епархиального древлехранилища. – Чернигов, 1908. – Вып. 1. – С. 1–50.

⁵⁵ Див.: Зайченко В. В. Гапти XVII–XIX століть у збірці Чернігівського історичного музею. – Чернігів, 1991.

⁵⁶ Каталог выставки XIV Археологического съезда в Чернигове. – С. 67–69.

⁵⁷ Там само. – С. 6.

⁵⁸ Зайченко В. В. Знач. праця. – С. 5.

⁵⁹ Там само. – С. 6.

⁶⁰ Каталог выставки XIV Археологического съезда в Чернигове. – С. 85.

⁶¹ Там само. – С. 70–72.

⁶² Черниговский соединенный музей городской и ученой комиссии в память 1000-летия летописного существования г. Чернигова. Каталог музея. – Чернигов, 1915. – № 2906.

⁶³ Див.: Зайченко В. В. Знач. праця. – С. 6–8; Каталог выставки XIV Археологического съезда в Чернигове. – С. 70–72.

⁶⁴ Зайченко В. В. Знач. праця. – С. 8.

⁶⁵ Див.: Каталог выставки XIV Археологического съезда в Чернигове. – С. 72–75.

⁶⁶ Див.: Зайченко В. В. Знач. праця. – С. 8–10.

⁶⁷ Див.: Каталог выставки XIV Археологического съезда в Чернигове. – Чернигов, 1908. – С. 76–81.

⁶⁸ Там само. – С. 86–92.

⁶⁹ Зайченко В. В. Знач. праця. – С. 12.

⁷⁰ Там само. – С. 17.

⁷¹ Там само. – С. 18.

⁷² Див.: Каталог выставки XIV Археологического съезда в Чернигове. – С. 82–86.

⁷³ Зайченко В. В. Знач. праця. – С. 22.

⁷⁴ Там само. – С. 23.

⁷⁵ Див.: Описание вещественных и письменных памятников Черниговского епархиального древлехранилища // Черниговские епархиальные известия. – 1908. – № 14. – С. 518–526; Каталог выставки XIV Археологического съезда в Чернигове. – С. 36–40.

⁷⁶ Каталог выставки XIV Археологического съезда в Чернигове. – С. 36–40.

СУЧАСНИЙ СТАН ГОНЧАРСТВА ГУЦУЛЬЩИНИ ТА ПОКУТТЯ (за матеріалами керамологічної експедиції Інституту керамології – відділення Інституту народознавства НАН України та Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному)

Людмила Метка

6–17 червня 2007 року співробітниками Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному та науковцями Інституту керамології було проведено керамологічну експедицію до таких гончарних осередків Івано-Франківської області: Косів, Коломия, Кути, Пистинь.

Результатами експедиції є фотоматеріали, аудіо та відеозаписи інтерв'ю з представниками місцевих органів влади, керівниками обласних і регіональних організацій Національної спілки художників України та Національної спілки майстрів народного мистецтва України, керівниками й працівниками музейних установ

Гуцульщини і Покуття, керівниками виробничих об'єднань, комбінатів, де відбувається чи відбувалося виготовлення виробів із глини, керівниками навчальних закладів мистецького спрямування, студентами Косівського державного інституту прикладного та декоративного мистецтва, жителями обстежуваних міст та сіл, художниками-керамістами й гончарями, приватними колекціонерами кераміки, продавцями художніх салонів, мистецьких крамниць, де продаються глиняні вироби, про побутування гончарства в досліджуваних осередках та сучасний стан гончарства Гуцульщини й Покуття. Зафіксовані матеріали послужать для підготовки до проведення Всеукраїнської керамологічної науково-практичної конференції «Гончарство Гуцульщини та Покуття: ідеологічні міфи й історичні реалії» (Опішне, 2010). Спогади місцевих жителів та аудіо-, фото- й відеоматеріали можуть бути використані в роботі над монографіями, науковими статтями, альбомами про розвиток гончарства на Гуцульщині й Покутті.

Переважна більшість опитаних у ході керамологічної експедиції косівських гончарів, малювальниць, художників-керамістів має спеціальну мистецьку освіту — навчалися в Косівському державному інституті декоративного та прикладного мистецтва ім. Володимира Касіяна на відділі художньої кераміки (Оксана Бейсюк, Валентина Джуранюк, Ірина Серьогіна, Юрій Стрипко, Михайло Трушик, Уляна Шкром'юк, Людмила Якібчук). Роман Якібчук, Уляна Тим'як-Якібчук та Христина Троць-Якібчук також навчалися в цьому закладі, але на інших художніх відділах, проте нині займаються виготовленням виробів із глини.

Більшість художників-керамістів та малювальниць працювали в Косівському художньо-виробничому комбінаті (Оксана Бейсюк, Надія Вербівська, Оксана Вербівська-Кабин, Валентина Джуранюк, Іванна Козак-Ділетта, Іван Рйопка, Ірина Серьогіна, Юрій Стрипко, Людмила Трушик, Михайло Трушик, Уляна Шкром'юк, Людмила Якібчук, Роман Якіб-

чук), історія діяльності якого має різні періоди. За спогадами керамістів («кераміків»), Комбінат був потужною організацією майстрів різних профілів: різьбярів по дереву, майстрів зі шкіри та ткацтва, художників-керамістів тощо. Художні гончарські майстерні були організовані в Комбінаті в середині 1960-х років. Там у той час працювали майстри з родин Волощуків, Роциб'юків і Цвіликів. Діяльність майстерень розгорталася за планом, майстри мали змогу виконувати й творчі завдання. Молодші переймали досвід від старших, приміром, Уляну Шкром'юк вчила майстерності Євгенія Зарицька. Робота поряд з досвідченими народними майстрами (гончарями та малювальницями) була хорошою школою для молоді, народні майстри також почерпнули від молодих художників, які мали спеціальну освіту, знання композиції, вчилися по-новому сприймати й розуміти процес творчості. У 1980-х роках у керамічних майстернях Комбінату працювало не менше п'ятдесяти осіб, не враховуючи робітників, які займалися приготуванням глини до роботи, та тих, хто випалював вироби. Від 1992 року в діяльності Комбінату виникли проблеми, зокрема, зі збутом продукції. Поступово було втрачено можливість вивозити вироби на продаж в інші регіони та за кордон, відбувалися збої у фінансуванні, виробництві та сфері зв'язків. Тодішнє керівництво не змогло швидко пристосуватися до нових економічних умов. Це вплинуло на кадрову ситуацію: дехто зайнявся іншою діяльністю (серед них — ті, що виїхали на різні роботи за межі України), дехто продовжував працювати на Комбінаті або спробував налагодити виробництво вдома. У 1997–1998 роках робітники Комбінату (всього близько 1200 осіб) змушені були написати заяви на звільнення, оскільки керівництво пообіцяло, що вони будуть переведені на творчу роботу. Проте всі були звільнені за власним бажанням. Спочатку люди були в розпачі, але з часом вони звикли не чекати ні від кого допомоги. Майстри з вдячністю згадують часи роботи в Косівському художньо-виробничому комбінаті: *«Була у нас і планова*

робота й творча. Це було дуже добре, тому що планова робота, хоча вона рутинна й одноманітна, але разом з тим вона давала можливість набратися досвіду. Я рахую, що з самого початку, коли майстер починає працювати, він повинен працювати десь або в майстра доброго, або в колективі, щоб набратися досвіду. А от у мому віці краще вже самому працювати, уже маєш і запас знань, і досвід» (Валентина Джуранюк — художниця-керамістка, заслужений майстер народної творчості України, член Регіонального осередку НСХУ, член Косівського осередку НСМНМУ). Отже, досвід, набутий у Комбінаті, допоміг місцевим майстрам гончарства призвичаїтися до нових умов. Нині більшість із них має власні домашні майстерні: «Ми пішли працювати в індивідуальні творчі майстерні, відокремилися від усіх, перейшли на патенти, нам так зручніше, вигідніше» (Уляна Шкром'юк — художниця-керамістка, член Регіонального осередку НСХУ, лауреат Державної премії ім. Катерини Білокур). Художньо-виробничий комбінат фактично не має майна. Його будівля перебуває в розпорядженні Регіонального осередку НСХУ. Десятеро майстрів-гончарів та малювальниць, серед яких Уляна Шкром'юк, Валентина Джуранюк, Іванна Козак-Ділетта, Оксана Бейсюк, Оксана Вербівська-Кабін, Ірина Серьогіна, Богдан Бурмич, Микола Ткач, орендують робоче приміщення. «У нас договір, що ми тут живем, прокувітаєм, ми маємо тут то-то зробити і нам великі об'єкти роботи дано. Хочем взагалі все на ноги поставити, поремонтувати всьо повністю, бо тут було скільки всього..., щоб воно мало якийсь належний вигляд» (Уляна Шкром'юк). Про ринок збуту дбають самостійно, мають постійних замовників. Вироби збувають на місцевому ринку, здають посередникам, користуються послугами салонів Києва, Львова, Івано-Франківська. Проте варто зазначити, що художні салони роблять великі націнки на продукцію керамістів. Їхні

вироби мають широкий попит, але в салонах вони коштують значно дорожче, ніж на місцевому «Смоднянському» ринку (у межах Косова розташований його мікрорайон — с. Смодна). На ринку в Яремчому вироби керамістів представлені досить широко, але й там їх продають дорожче, ніж у Косові. Наприклад, таріль Ірини Серьогіної на «Смоднянському ринку» коштує 50–60 грн, а на сувенірному базарі в с. Яремче — 130 грн. Отже, придбати їх у салонах має змогу не кожен. Богдан Бурмич і Микола Ткач гончарюють, жінки — розмальовують. Одна з майстринь — Валентина Джуранюк — і гончарює, і розмальовує власні вироби: «От я почала працювати в тих художніх майстернях, і так вийшло, що у нас там в основному були подружжя — чоловік працює на станку, а жінка розмальовує вироби. І так оскільки мій чоловік в музеї працює, я була одна, то взялася сама працювати на станку гончарному, і так і дотепер працюю, якось мені подобається. Я люблю, щоб і малювати, і формувати — це воно, знаєте, якось різноманітнить працю».

Технологія виготовлення косівської кераміки досить складна, потребує умінь, навичок, терпіння. Глину використовують місцеву, купуючи її по 1 грн 30 к. за кілограм. Барвники, поливу також купують на складах в Івано-Франківську: «На складах є це, треба знати де. І в Івано-Франківську на складі. Зараз ці окисли металів продаються.

В Косові їх можна десь купити?»

Ні, в Косові не купиш.

І ніхто ще не зайнявся цим бізнесом?»

Ні, ніша залишається пуста. Ніхто не приїздить, не пропонує, ми їдемо самі, або хтось привезе нам із знайомих. Я сама недавно молола цю поливу, глазур. Ну у нас там у майстернях є хлопці, ті, що кахлі роблять, вони привозять і бува, що й нам вділяють по мішечку цієї глазури немеленої.

Де Ви зберігаєте глину?»

Глина в мене в темниці (у погребі. — Л. М.). Вона перемелена є. Бо інакше її за-

раз ніде... вона висохне просто. Є там машинний цех такий в майстерні... Це вже не той час, що раніше ногами місили, вибирали ці камінці дротом, там перерізали — зараз цього немає» (Валентина Джуранюк).

За технологією косівська кераміка потребує дворазового випалювання. Підсушений виріб покривають білим ангобом, потім на нього наносять ритований орнамент, далі — орнамент коричневим ангобом. Після висихання виробу відбувається перше випалювання. Потім на поверхню наносять жовтий, зелений та синій (В. Джуранюк) барвники і випалюють удруге. Майстри, які орендують приміщення в будівлі колишнього Художньо-виробничого комбінату, там і випалюють вироби. Це відбувається в середньому раз на місяць. На час проведення експедиції саме відбувалося закладання виробів у горно. На прохання майстрів-орендарів випалюванням займається місцевий майстер-кераміст Роман Якібчук, отримуючи за одне випалювання п'ять валків глини по 10 кг.

Косівські художники-керамісти Юрій та Василь Стрипки, Уляна Тим'як-Якібчук, Ігор та Христина Троці, Михайло та Людмила Трушики, Роман та Людмила Якібчуки, Василь та Радислав Швеці, Роман Мицкан, Іван Рйопка та Григорій Колос працюють у власних майстернях. Це люди творчі, молоді, які мислять по-новому й звикли сподіватися тільки на власні сили. Відмова від гуртової роботи на початковому етапі їхньої діяльності була сміливим рішенням, адже вони не мали ні робочих місць, ні інструментів та пристроїв, ні матеріалів, ні печей. Проте бажання працювати, ні від кого не залежати, займатися справою, яка подобається, і заробляти при цьому гроші спонукала цих майстрів до активізації: «Я люблю волю. Я тому й втік від державних структур. Я не любив ніколи робити планову продукцію, хоча вона мене багато чому навчила. Працював на художньому комбінаті в Косові з сімдесят сьомого, потім Радянська Армія. А потім служив в Чехії, і як подивився там на моравський фарфор..., потім була

можливість зайти в Празьку академію мистецтв. Напевно, відтоді... Взагалі, батько займався, ми коло цього вирости, ми це робили, ми цим бавилися. [...] Там мені дуже багато сподобалося і в академії, і ми працювали дві доби на тому заводі фарфоровому. Я просто подивився, якби хотілось, щоб я працював. Там був дійсно порядок, на той час для мене було це ідеально. [...] Десь там, напевно, зачепило. А як зачепило, то...» (Юрій Стрипка — художник-кераміст, член Регіонального осередку НСХУ).

Нині вони мають непогані умови для роботи, окремо облаштовані майстерні, власні пристрої та інструменти. Глину також купують на Комбінаті. Роман, Людмила та Уляна Якібчуки, Ігор та Христина Троці описали процес приготування глини: «Коричневий ангоб ми беремо в горах. Ми її набираємо, треба дуже добре перемолоти її. Ми її намочуємо, потім переціжуємо пару раз і виходить ця глина. Чому вона така? Вона збагачена окиссю жиліза. І цю самою глиною ми напускаємо. Біле — це ми колись привозили з Донецька, Славянська. Вона в нас називається побілка. Ну ще є якісь запаси там трошки на комбінаті, то ми так само купуємо. У Львові берем глазур, фріту. Такі майстри є, дзвониш, просиш, аби тобі зварили. То він варить» (Роман Якібчук — художник-кераміст, член Регіонального осередку НСХУ).

Юрій Стрипка також користується глиняною масою, купленою на Комбінаті, але вона його не задовольняє, тому планує власноруч зробити станок для переробки глини: «Збираю собі інструменти, щоб виробити самому глину. Хочу зробити барабан саморобний, тому що хороший інструмент купити немає де».

Майстри-самостійники загалом задоволені умовами своєї роботи. Якібчуки, Троці, Трушики виготовляють традиційну косівську кераміку, Юрій Стрипка, Василь та Радислав Швеці, Роман Мицкан експериментують із формами, декором, фарбами. «Я від тради-

цій пішов. Розумієте, чого я від того пішов, бо 1991–1992-го пішов з комбінату на вільний хліб, то було цікавіше. Я дуже любив скульптуру, я на ній і в Спілку (художників. — Л. М.) постунав. Ну любиться мені це, подобається. І я хотів цим зайнятися. Я цим і зайнявся. Коли працювати в нашій звичайній косівській кераміці, все йде трошки грубіше, тому що там все покривається ангобами, і тонкі пальчики там чи [...] воно пропадає, стирається. Я не хотів того, хотів просто теракоти. І так відтоді воно пішло. Я думаю, що як Бог дасть, я на цьому не зупинюся» (Юрій Стрипко). Їхні роботи знаходять свого покупця та продаються на базарах, салонах досить дорого. Василь та Радислав Швеці першими почали розмальовувати глиняні вироби аквареллю, гуашню, тушню та акриловими фарбами. «Це почали перші Швеці молоді, бо дуже тяжко було з матеріалами. Багато цього на базарі, і дуже великий попит на це. [...] Оце й є кіч, це предмет заробку. Гроші ж треба якось заробляти. [...] Це малювано акрилами, не треба покривати лаком, не вигорає, і з часом не втрачає вигляд. Це досить добрі сучасні фарби. Спочатку гуашню малювали і лаком покривали, а потім перейшли на пігменти. Появилися пігменти досить хороші. Тепер і в нас, будь ласка, в Інститут зайдіть — вибирайте акрили для тканини, для скла... Ось акрилові фарби в Інституті — 24 гривні» (Юрій Стрипко). Радислав Швець (художник-кераміст, член Регіонального осередку НСХУ) висловлює такі міркування щодо традиційного косівського стилю: «Це все минуле. Треба йти далі. Потрібні нові технології, нові стилі, сюжети, гончарство повинне жити, але потрібні нові бачення, прогресивні, потрібні нові технологічні прийоми, матеріали. Кераміка повинна бути високої якості, а традиційна — не досить якісна кераміка. Це вже віджило. Зараз попит на модерн, купують, цікавляться, замовляють». Майстер зауважив, що досліджував питання глибини косівських традицій

і дізнався, що: «ніяка вона не унікальна, її коріння десь з Румунії, там ці кольори і технології і запозичили». Батько Радислава, Василь Швець (художник-кераміст, член Регіонального осередку НСХУ), який свого часу працював у традиційному стилі на Косівському художньо-виробничому комбінаті, зазначив: «Треба йти до чогось нового, удосконалюватися. [...] Читаю літературу. Коли діти вчилися у Львові, то привозили книги, я цікавився, вирішив піти трішки іншим шляхом, виходить. Люди беруть таку кераміку, замовляють». А дорожнечу своїх виробів (тарелі діаметром 20 см коштують на «Смоднянському» ринку в Косові 120–150 грн) пояснює так: «Матеріали дорогі. Це дорогі фарби, полива дорога. Ми використовуємо тільки харчову поливу. Наша полива, та, що на тій кераміці, дуже шкідлива, її не можна використовувати. У Польщі, щоб провести партію такої кераміки, спеціальний контейнер потрібен. Там не можна через вміст шкідливих речовин. Свинець — це страшно. А наші використовують» (Василь Швець). Ані Василь та Радислав Швеці, ані Юрій Стрипко не вважають свої роботи кітчевими. І щодо їхньої творчості теж є думки різні: «Людина в даний момент виживає. Економічна ситуація примушує... От тепер з теперішніми майстрами, коли не тільки один Стрипко так робить і Швець, і діти Швеця. Вони ж не роблять кераміку, вони не випалюють, вони роблять так само, як робить Брушкевич. А колись Брушкевич вважалося як негативне явище. Кераміка висушена, невипалена, або випалена один раз, розмальовувалася різними кольорами, вона була непотрібна. Завжди кераміка, вважалося, що має бути вжиткова річ, вона повинна служити для людини, вона повинна бути гарно декорована. Хата людини не є музей! От таке всяке складається. Якібчуки так само, вони гарні роблять твори, але працюють на теперішнє, то, що зараз може подобатися. Вони всі майстри, абсолютно роблять то, що потребує ринок,

бо вони можуть заробити собі якусь копійку. Валентина Джуранюк, Боже збав, вона була і є дійсно митець. Це є людина, яка дійсно працює на традиціях, їй дуже складно, але вона продовжує працювати. Це є Уляна Шкром'юк, Оксана Бейсюк. Найсильніша особистість — це Валя Джуранюк, про це й мови немає. Надія Вербівська — це є стара генерація. Це є дійсно дуже давня косівська традиція, традиція Павлини Цвілик, це — її бабуся. Валя Джуранюк — це вже є професіонал, який вміє дуже добре вплести, вкомпонувати традиційні орнаменти, а Вербівська — це є чиста традиція» (Романа Баран — завідувачка Відділу кераміки Музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Йосафата Кобринського).

Кераміка перестала відігравати побутову роль у житті людей, а здебільшого виконує декоративну функцію. Якщо раніше косівську кераміку, зокрема посуд для тримання та споживання їжі (горщики, глечики, ринки, кухлі, миски), використовували в побуті, то нині асортимент косівських виробів значно розширився, бо люди потребують прикрас для інтер'єрів. Так, нині місцеві майстри широко виготовляють декоративну плитку, тарелі, куманці, плесканці, дзвоники, свічники. А щоби вироби були привабливішими, застосовують нові для Косівщини техніки вирізування (Юрій Стрипко, Уляна Якібчук, Христина та Ігор Троці), нанесення орнаменту, хоча варто зазначити, що все ж у гуцульському стилі, за допомогою анілінових та гуашевих фарб, туші. Собівартість їхня менша, вони сучасніші, мають попит серед населення, тому їх можна продати дорожче. Проблемою тут є тільки те, що косівська кераміка поступово втрачає «своє лице». Дивлячись на деякі глиняні вироби, іноді важко визначити, з якого ж регіону ця кераміка. Вона, хоча й приваблива, але одноманітна, безлика.

Родини Якібчуків, Троців і Трушиків мають власні крамниці в Косові, де продають свої вироби. Вони часто бувають на різних ярмарках, фестивалях, вернісажах, де демонструють і також збувають свою продукцію.

Юрій Стрипко, Ірина Серьогіна та Оксана Бейсюк користуються послугами посередників при продажу продукції.

Сучасний стан розвитку гончарства в Косові опитувані майстри вважають задовільним. Переважна більшість продовжує працювати в традиційному косівському стилі. Упевнені, що попит на місцеву кераміку ніколи не згасне. А існування такого явища, як кітч, вважають тимчасовим: «Ви знаєте, от зараз стали більше замовляти традиційну, от років три-чотири. А раніше, я не скажу, що кіч раніше мав місце. Тому що отой перехідний період, що людям було не до того. Зараз люди почали краще жити. І люди стали могли собі дозволити поїхати і купити. Якщо раніше замовляли чи ту піч зробити, чи камін, штампували плитки. Дійсно, йшло як заводський варіант, поїдете в будь-якому магазині купите. А зараз такі зразки замовляють 150 штук, і хочуть різні малюнки» (Уляна Якібчук). Лариса Березка, завідувачка Косівського районного організаційно-методичного центру «Культура Косівщини» при Косівському відділі туризму і культури районної держадміністрації, вважає: «Мало лишилося правдивої кераміки, і нам треба це питання піднімати на рівні держави, і заборонити це робити». Проте це є проблемою на державному рівні. Майстер працює за вимогами ринку. З одного боку, це — правда, але він може задавати тон, пропагувати високе традиційне мистецтво. Прогнози майстрів-керамістів на майбутнє досить оптимістичні. «Люди змінилися, відношення людей, їхня цікавість. Якщо люди й не купляють, вони заходять, цікавляться. Уже не треба всім того китайського... Свідомість якась така інша у людей» (Уляна Якібчук). «Є майбутнє, ну як же. Ми працюємо і надіємося, що і молоді підійдуть, і будуть робити» (Оксана Бейсюк). «Косівська кераміка не зникне. Є, не вмерла наша кераміка!» (Лариса Березка).

Однак багато хто висловлює невпевненість у тому, що молодь буде займатися виготовленням

традиційних косівських виробів. «Мені здається, що оці майстри, які зараз от є, вони дотримуються традицій, не відхиляються. А от молодь, випускники інституту, вони — відхилені. Щось є там, але не зовсім» (Оксана Кабин-Вербівська — художниця-керамістка). Майстри-керамісти, діти яких привчаються до роботи в традиційному косівському стилі, можливо, і продовжать справу батьків. Але, як вдалося з'ясувати в ході експедиції, таких небагато. Займається керамікою донька Ігоря та Христини Троців — Тереза, син Юрія Стрипка — Максим, але майстер зауважив, що він не втручається у формування стилю свого сина: «Я навіть сина свого не хочу вчити. Думаю, що батько мій зробив правильно. Він тоді тоже працював на комбінаті, мав свою майстерню окрему, але він завів мене в цех, закрив за мною двері і сказав: "Ота-мо навчись сам усього, чого хочеш". Він зробив правильно, бо якби я сидів під батьковим крилом... ага, батько на станку виформував, розмітив, орнамент показав який, і от сиди, роби копірку. А він зробив досить вірно. Так само і я свого не хочу вчити. Він вчиться у Львові, закінчив тут розпис, монументалку, і пішов туди... хлопець неординарний... фантазер» (Юрій Стрипко). Діти ж інших художників-керамістів планують пов'язати своє життя з гончарством. Отже, продовження родинної справи залишається під питанням. Можна сподіватися, що традиції косівського гончарства продовжуватимуть студенти, які навчаються в Косівському інституті декоративного та прикладного мистецтва. Проте й тут виявляється багато проблем. Як з'ясувалося, випускники цього закладу вступають переважно до Львівської академії мистецтв, яка має власну школу кераміки: «Я противник того, що вони об'єдналися, пішли під юрисдикцію Львова. Косів мав бути Косів, і все. І ніякого Львова. Не то, що я виступаю проти Львова. У Львові своє, їм треба свої традиції, і не треба Львівщину насаджувати на Косівщину. А ця боротьба призвела до того, де воює двоє — виграє третій. Зараз повер-

нути дуже важко назад, щоб знову стати окремо. Просто Львів має зараз свою базу в Косові — туристичну, не мистецьку» (Михайло Трушик — голова Косівського осередку Національної спілки майстрів народного мистецтва України, член Регіонального осередку Національної спілки художників України, заслужений майстер народної творчості України).

Подібну думку має й Лариса Березка: «Я не сказала, що випускники Інституту лишаються тут і працюють у натуральній гуцульській кераміці. В Інституті все вміють, там всі техніки доступні, вони цілий процес вивчають від початку до кінця. Там професіонали вчать, народні майстри. Там майстер-клас проводять наші майстри: Колос Григорій Макарович, там є Анастасія Дмитрівна — завкафедрою, вона "кераміку" кінчила сама. І зустрічі з майстрами. І ці самі майстри, і вони — рецензенти на дипломах, на курсових. Запрошують народних майстрів у майстерню, по дипломній роботі, по курсовій роботі — це ж постійна співпраця. Інститут має свій музей, прекрасну кераміку має там у себе і старих майстрів, і сучасних. Ну, зрозуміло, що в Інституті дипломники хочуть кераміку з сучасним інтер'єром пов'язувати. Задуми творчі, або садово-паркові, або інтер'єрні речі. Кераміка гуцульська, вона більш побутова, а зараз вона перетворюється на кераміку сувенірного характеру» (Лариса Березка).

Указ Президента України щодо підтримки народних промислів сприймають у Косові позитивно, сподіваються, що він діятиме, але дещо сумніваються: «Чулося про цей указ, ідея хороша. Єдине бажано, щоби не замусолили чиновники на різних рівнях. Я собі думаю: якщо я прийшов до людини і конкретно дав їй ту булку хліба, то значить, я допоміг принаймні цією булкою хліба. А якщо я сказав, що допоможу людям, гроші дав одному якомусь — це [...] Я трошки сумніваюсь, що з цього щось вийде» (Юрій Стрипко). «Яка підтримка? Навпаки, з Гуцульщини все виво-

зять, і архітектуру вивозять, вже фірми є посередники, які розберуть і заберуть разом з тобою» (Олег Слободян — викладач Косівського інституту декоративного та прикладного мистецтва, кандидат мистецтвознавства).

Отже, стосовно сучасного стану гончарства в Косові нам вдалося знайти докладну інформацію про роботу сімнадцяти місцевих художників-керамістів. Окрім цього, у Косові працюють ще більше десяти (принаймні, як нам стало відомо) майстрів, які вдома виготовляють сувенірну продукцію з глини.

У Коломиї гончарством у традиційному напрямі займаються Надія та Марія Кахнікевич, Сергій Никонович. Марія Василівна Кахнікевич працює самостійно від 1981 року, до цього допомагала батькові Василю Федоровичу (подавала посуд у піч). За свідченням майстрині, глиняні вироби виготовляли ще її дід та баба. Сергій Никонович, племінник М. Кахнікевич, до родинної справи долучився від 1997 року. До цього допомагав дідові Василю Федоровичу, від нього навчився і гончарювати, і випалювати вироби. Виготовляють переважно вжитковий посуд. Глину копають самотужки на глинищі площею близько 200 квадратних метрів. Це — давнє глинище, але його інтенсивно почали забудувати наприкінці ХХ ст. За клопотанням майстрів і співробітників Музею народного мистецтва Гуцульщини та Покуття ім. Йосафата Бобринського вдалося призупинити роздачу землі, на якій знаходиться глинище, під забудову. Глина міститься на глиби-

ні близько 50 сантиметрів. Її готують до роботи за допомогою саморобної електричної «мішалки» (пані Марія користується механізмом, який виготовив майстер на замовлення її батька). Майстри працюють із глиною двох видів — сірою та червоною («червінькою»), яку використовують для приготування ангобу. І Марія Кахнікевич, і Сергій Никонович мають власні гончарні, приміщення для висушування виробів, горни, самотужки копають глину та готують її до роботи. Купують деревину для випалювальних печей (машина дерева коштує близько 500 грн), поливу, фарбники. Свої вироби Марія Кахнікевич збуває переважно посередникам, а Сергій Никонович — власноруч під час мистецьких свят, фестивалів, виставок у різних місцях України. Про указ Президента України «Про заходи щодо відродження традиційного народного мистецтва та народних художніх промислів в Україні» знають, але ніякої допомоги чи підтримки від держави не відчувують і не сподіваються на неї: «Одна просьба до держави — аби зробили народним майстрам пенсію, бо я не можу нічим сторожем працювати — ходжу різноробочим по будівництву» (Сергій Никонович). Загалом роботою своєю задоволені. Марія Кахнікевич прямих нащадків, які би продовжили справу, не має. Сергій Никонович сподівається, що родинну справу перейме син.

У селах Пистинь та Кути нині не працює жоден гончар, проте місцеві жителі ще пам'ятають про славу пистинських та кутянських майстрів.